ОТЗЫВ НАУЧНОГО КОНСУЛЬТАНТА

о диссертационном исследовании Абдыкалиевой Жупаргул Шайласовны на тему «Проблемы эффективного развития сельскохозяйственных кооперативов и пути их решения в Республике Казахстан» представленную на соискание степени доктора философии (PhD) по специальности 6D050600 – «Экономика»

Диссертационная работа посвящена актуальным проблемам эффективного развития сельскохозяйственных кооперативов в Республике Казахстан и разработке путей их решения. Современная мировая практика свидетельствует, что поступательное развитие сельского хозяйства в значительной степени будет определяться использованием преимуществ кооперации. Развитие системы сельскохозяйственной кооперации – вопрос социальной, политической и экономической важности.

Проведенный Ж.Абдыкалиевой обзор международного опыта развития сельскохозяйственной кооперации позволил подтвердить, что в странах с развитой рыночной экономикой сельхозкооперативы играют весьма существенную, а в ряде случаев и решающую роль в системе взаимосвязей аграрной сферы со смежными отраслями производства, в развитии агропромышленного комплекса в целом.

Выход аграрного сектора Казахстана на более высокий уровень развития предполагает широкое применение эффективных моделей кооперации сельских товаропроизводителей, предприятий системы хранения, переработки, сбыта продукции и агросервисных предприятий кооперативного типа.

В процессе исследования автором выявлены следующие проблемные вопросы АПК Казахстана:

- мелкотоварный характер производства, что подтверждается высокой долей малых форм хозяйствования в общем объеме валовой продукции сельского хозяйств, общей численности сельхозформирований, тенденцией снижения их земельных наделов;

- недоступность большинству мелких хозяйств мер государственной поддержки в виде субсидирования, льготного кредитования, налогообложения, низкий уровень доходов субъектов малого и среднего предпринимательства не позволяет обеспечить стартовый капитал для развития бизнеса на селе;

- сельскохозяйственные товаропроизводители, не связанные координационными отношениями с перерабатывающими и торгово-сбытовыми предприятиями, не могут эффективно реализовывать свою продукцию, вынуждены содержать всевозможных посредников.

Исходя из перечисленных проблем развития АПК республики, автор приходит к выводу, что на данном этапе ни одна из сфер АПК не в состоянии в одиночку выйти из экономического кризиса, в связи с этим важнейшим условием активизации деятельности предприятий АПК может стать

объединение их усилий на основе кооперации как фактора стабилизации экономики.

Основная социально-экономическая задача сельскохозяйственной кооперации заключается в создании организационно-правовой системы защиты интересов сельскохозяйственных товаропроизводителей в условиях финансово-экономического кризиса путем создания на демократической основе самоуправляемых форм хозяйствования.

При написании диссертационной работы Ж.Абдыкалиевой проведены анализ текущей ситуации, сложившихся тенденций развития, экономическая оценка деятельности действующих сельскохозяйственных кооперативов Казахстана. На основе этого автор резюмирует, что несмотря на принятый новый закон, предоставляемые меры государственной поддержки процесс кооперирования мелких хозяйств в Казахстане находится на начальном этапе своего развития, связанное в большей степени с недостаточной разработанностью методологических, методических подходов и практических рекомендаций, направленных на повышение эффективного развития сельскохозяйственных кооперативов в Казахстане, отсутствием механизма стимулирования развития перспективных моделей сельскохозяйственных кооперативов, учитывающие региональные и отраслевые особенности АПК республики.

Вышеперечисленные проблемы АПК подтверждают актуальность темы исследования, соответствие ее приоритетным задачам АПК Казахстана. Для реализации поставленной цели автором проведен глубокий экскурс существующих теоретических и методологических и методические аспектов повышения эффективности сельскохозяйственных кооперативов, представлено авторское понятие терминам «сельскохозяйственный производственный кооператив», «сельскохозяйственный обслуживающий кооператив», «эффективность функционирования сельскохозяйственного кооператива» с учетом встречающихся путаниц форм и типов кооперативов.

Ж.Абдыкалиевой проведен сравнительный анализ зарубежной практики развития сельскохозяйственной кооперации, на базе этого представлены обоснованные новые перспективные модели с оптимальными параметрами эффективного функционирования и рекомендации по адаптации положительного опыта к условиям Казахстана.

К новым научным разработкам диссертационной работы Ж.Абдыкалиевой можно отнести следующие:

- предложения по повышению эффективности развития сельскохозяйственных кооперативов путем применения цифровых технологий в молочном скотоводстве и современных методов утилизации органических отходов на примере данных ПК «Мерке онимдери» и «Токжайлау»;
- обоснование перспективных моделей сельскохозяйственных кооперативов с представленным расчетом их экономической эффективности, ориентированных на организацию совместных инфраструктурных кооперативных объектов, в частности сервисного центра (СПК

«КормСнабТастобе»), кормоцеха (СПК «Нарынкол ет»), (СПК «Каратал Шекер»);

- разработка организационно-экономического механизма повышения эффективности развития сельскохозяйственных кооперативов, включающего модель эффективного взаимодействия производителей и переработчиков сельхозпродукции на кооперативной основе, а также предложения по внесению изменений и дополнений в Закон РК «О сельскохозяйственных кооперативах», Налоговый кодекс РК и иные акты, с целью устранения институциональных барьеров и стимулирования устойчивого развития кооперации.

Обоснованность и достоверность выполненных научных разработок автора подтверждается опубликованными статьями и тезисами по теме исследования в реферируемых научных изданиях, а также апробацией основных положений диссертационного исследования в казахстанских и международных конференциях. Проведенное автором исследование основано на большом массиве данных органов государственной статистики разных уровней, министерств и агентств Республики Казахстан, конкретных данных действующих сельскохозяйственных кооперативов, грамотная обработка которых обеспечила достаточную репрезентативность, объективность полученных выводов и предложений.

Аргументированность и обоснованность научных положений, содержащихся в диссертационной работе, базируются на современной методологии научного познания и обеспечены использованием абстрактно-логического, расчетно-конструктивного, моделирования, сравнительного, экономико-статистических и других методов экономических исследований.

В целом диссертационная работа Ж.Абдыкалиевой на тему «Проблемы эффективного развития сельскохозяйственных кооперативов и пути их решения в Республике Казахстан» представляет собой единолично написанный научный труд, содержит внутреннее единство в изложении полученных результатов, которые имеют теоретическое и прикладное значение в вопросах повышения эффективного функционирования сельскохозяйственных кооперативов в АПК Казахстана. Исходя из этого считаю, что диссертационная работа представляет собой законченный научный труд, содержит важные теоретические и практические результаты, полностью соответствует требованиям, предъявляемым к докторским диссертациям, в том числе установленным Комитетом по обеспечению качества в сфере науки и высшего образования Министерства науки и высшего образования Республики Казахстан и рекомендуется к защите, а ее автор Ж.Абдыкалиева заслуживает присуждения степени доктор философии (PhD) по специальности 6D050600 – «Экономика».

Зарубежный научный консультант:
Верхнесилезской Академии имени Войцеха Корфантего
Польша, г.Катовице, д.э.н.,профессор С.Дырка

Орыс тілінен қазақ тіліне аударма

6D050600 – «Экономика» мамандығы бойынша бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алу үшін дайындалған Жупаргул Шайласовна Абдыкалиеваның «Қазақстан Республикасында ауыл шаруашылық кооперативтерін тиімді дамыту мәселелері және оларды шешу жолдары» тақырыбындағы диссертациялық жұмысына

ҒЫЛЫМИ КЕҢЕСШІНІҢ ПІКІРІ

Диссертация Қазақстан Республикасындағы ауыл шаруашылығы кооперативтерін тиімді дамытудың өзекті мәселелеріне және оларды шешу жолдарын әзірлеуге арналған. Қазіргі әлемдік тәжірибе ауыл шаруашылығының прогрессивті дамуы көбінесе кооперацияның артықшылықтарын пайдаланумен анықталатынын көрсетеді. Ауыл шаруашылығы кооперативтік жүйесін дамыту – әлеуметтік, саяси және экономикалық маңызды мәселе.

Ауыл шаруашылығы кооперациясын дамытудың халықаралық тәжірибесіне шолу жүргізген Ж. Абдыкалиева нарықтық экономикасы дамыған елдерде ауыл шаруашылығы кооперативтері аграрлық сектор мен сабақтас салалар арасындағы өзара байланыс жүйесінде, жалпы агроөнеркәсіп кешенін дамытуда өте маңызды, ал кей жағдайда шешуші рөл атқаратынын растады.

Қазақстанның аграрлық секторын дамудың жоғары деңгейіне көтеру үшін ауыл тауар өндірушілері, өнімді сақтау, қайта өңдеу және өткізу жүйесі кәсіпорындары, кооперативтік үлгідегі агросервис кәсіпорындары кооперациясының тиімді үлгілерін кеңінен қолдануы қажет.

Зерттеу барысында автор Қазақстанның агроөнеркәсіп кешеніндегі келесі проблемалық мәселелерді анықтады:

- ауыл шаруашылығының жалпы өнімінің жалпы көлеміндегі шағын шаруашылықтың үлес салмағының жоғары болуымен, ауыл шаруашылығы құрылымдарының жалпы санымен және олардың жер телімдерін қысқарту тенденциясымен расталатын өндірістің ұсақ тауарлылығы;

- шағын кәсіпкерлік субъектілерінің көпшілігі үшін субсидиялар, жеңілдетілген несиелер, салық салу түріндегі мемлекеттік қолдау шараларының қолжетімсіздігі, шағын және орта бизнестің кіріс деңгейінің төмендігі ауылдық жерлерде кәсіпкерлікті дамыту үшін бастапқы капиталды ұсынуға мүмкіндік бермейді;

- өңдеуші және сауда-саттық кәсіпорындарымен үйлестіру қарым-қатынастарымен байланысы жоқ ауыл шаруашылығы тауарын өндірушілер өз өнімдерін тиімді өткізе алмайды және әр түрлі делдалдарды ұстауға мәжбүр.

Республиканың агроөнеркәсіптік кешенін дамытудың сараланған мәселелеріне сүйене отырып, автор қазіргі кезеңде агроөнеркәсіптік кешеннің бірде-бір саласы экономикалық дағдарыстан өз бетімен шыға алмайды, осыған байланысты агроөнеркәсіптік кешеннің кәсіпорындарын кооперациялаудың экономикасын тұрақтандырудағы күш-жігерін біріктіру

факторы ретінде олардың қызметін белсендірудің маңызды шарты бола алады деген қорытындыға келеді.

Ауыл шаруашылығы кооперациясының негізгі әлеуметтік-экономикалық міндеті – демократиялық негізде өзін-өзі басқару нысандарын құру арқылы қаржылық-экономикалық дағдарыс жағдайында ауыл шаруашылығы тауарын өндірушілердің мүдделерін қорғаудың ұйымдық-құқықтық жүйесін құру.

Диссертациясын жазғанда Ж. Абдыкалиева ағымдағы жағдайды талдап, даму тенденцияларын белгіледі, Қазақстандағы жұмыс істеп тұрған ауыл шаруашылығы кооперативтерінің қызметіне экономикалық баға берді.

Осыған сүйене отырып, автор қабылданған жаңа заңға, мемлекеттік қолдау шараларына қарамастан, Қазақстандағы шағын шаруа қожалықтарының кооперациялану үдерісі өзінің дамуының бастапқы кезеңінде тұрғанын, көбінесе әдістемелік тәсілдердің және практикалық ұсыныстардың жеткіліксіз әзірленуімен байланысты екенін, Қазақстанда ауыл шаруашылығы кооперативтерінің тиімді дамуын арттыруға бағытталған, республиканың агроөнеркәсіп кешенінің өңірлік және салалық ерекшеліктерін ескеретін ауыл шаруашылығы кооперативтерінің перспективалық үлгілерін әзірлеуді ынталандыру механизмінің жоқтығын қорытындылайды.

Агроөнеркәсіптік кешеннің жоғарыда аталған мәселелерді зерттеу тақырыбының өзектілігін, оның Қазақстанның агроөнеркәсіп кешенінің бірінші кезектегі міндеттеріне сәйкестігін растайды. Қойылған мақсатқа жету үшін автор ауыл шаруашылығы кооперативтерінің тиімділігін арттырудың теориялық және әдістемелік аспектілеріне терең экскурсия жүргізіп, автор «Ауыл шаруашылығы өндірістік кооперативі», «Ауылшаруашылық қызмет көрсету кооперативі», «Ауыл шаруашылығы кооперативінің жұмыс істеу тиімділігі» терминдерінің түсінігін кооперативтердің нысандары мен түрлерінің кездескен шатасуларын ескере отырып ұсынады.

Ж. Абдыкалиева ауыл шаруашылығы кооперациясын дамытудағы шетелдік тәжірибеге салыстырмалы талдау жүргізді, оның негізінде тиімді жұмыс істеудің оңтайлы параметрлері бар жаңа перспективалық үлгілер негізделді және оң тәжірибені Қазақстан жағдайына бейімдеу бойынша ұсыныстар ұсынылды.

Ж. Абдыкалиеваның диссертациялық жұмысының жаңа ғылыми әзірлемелеріне мыналарды жатқызуға болады:

- «Меркі өнімдері» және «Тоқжайлау» ӨК деректерін мысалға ала отырып, сүтті мал шаруашылығында цифрлық технологияларды және органикалық қалдықтарды кәдеге жаратудың заманауи әдістерін қолдану арқылы ауыл шаруашылығы кооперативтерін дамытудың тиімділігін арттыру бойынша ұсыныстар;

- бірлескен инфрақұрылымдық кооперативтік объектілерді, атап айтқанда сервистік орталықты («КормСнабТастөбе» АШӨК), мал бордақылау цехын («Нарынкөл ет» АШӨК), («Қаратал Шекер» АШӨК) ұйымдастыруға бағытталған олардың экономикалық тиімділігінің есептері

ұсынылған ауыл шаруашылығы кооперативтерінің перспективалық үлгілерін негіздеу;

- ауыл шаруашылығы кооперативтерін дамытудың тиімділігін арттырудың ұйымдық-экономикалық механизмін, оның ішінде ауыл шаруашылығы өнімдерін өндірушілер мен өңдеушілер арасындағы кооперативтік негізде тиімді өзара іс-қимыл моделін әзірлеу, сондай-ақ институционалдық кедергілерді жою және кооперацияның тұрақты дамуын ынталандыру мақсатында «Ауыл шаруашылығы кооперативтері туралы» Қазақстан Республикасының Заңына, Қазақстан Республикасының Салық кодексіне және басқа да актілерге өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы ұсыныстар енгізілді.

Автордың аяқталған ғылыми зерттеулерінің негізділігі мен сенімділігі рецензияланған ғылыми басылымдарда зерттеу тақырыбы бойынша жарияланған мақалалар мен тезистермен, сондай-ақ диссертациялық зерттеудің негізгі ережелерін қазақстандық және халықаралық конференцияларда сынақтан өткізу арқылы расталады. Автор жүргізген зерттеу Қазақстан Республикасының әртүрлі деңгейдегі мемлекеттік статистика органдарының, министрліктері мен ведомстволарының деректерінің үлкен массивіне, сауатты өңделуі жеткілікті репрезентативтілікті, алынған қорытындылар мен ұсыныстардың объективтілігін қамтамасыз еткен жұмыс істеп тұрған ауыл шаруашылығы кооперативтерінің нақты деректеріне негізделген.

Диссертацияда қамтылған ғылыми ережелердің негізділігі мен негіздемесі ғылыми танымның заманауи әдістемесіне негізделген және экономикалық зерттеудің абстрактілі-логикалық, есептеу-конструктивті, модельдеу, салыстырмалы, экономикалық-статистикалық және басқа да әдістерін қолдану арқылы қамтамасыз етіледі.

Жалпы, Ж. Абдыкалиеваның «Қазақстан Республикасында ауыл шаруашылық кооперативтерін тиімді дамыту мәселелері және оларды шешу жолдары» тақырыбындағы бір авторлық ғылыми еңбек, Қазақстанның агроөнеркәсіп кешеніндегі ауыл шаруашылығы кооперативтерінің тиімді қызметін арттыру мәселелерінде теориялық және қолданбалы маңызы бар алынған нәтижелерді көрсетудегі ішкі бірлікті қамтиды.

Осыған сүйене отырып, диссертациялық жұмыс толық аяқталған ғылыми жұмыс, маңызды теориялық және практикалық нәтижелерді қамтитын және докторлық диссертацияларға қойылатын талаптарға толық сәйкес келеді, оның ішінде Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғары білім министрлігінің Ғылым және жоғары білім сапасын қамтамасыз ету комитеті белгілеген талаптарына толық сәйкес келеді және қорғауға ұсынылады, ал оның авторы Ж.Абдыкалиева 6D050600 – «Экономика» мамандығы бойынша философия докторы (PhD) ғылыми дәрежесін беруге лайықты.

Шетелдік ғылыми кеңесші:
Войцех Корфантего атындағы
Верхнесилезск Академиясы